

Ob slovenskem kulturnem prazniku: Alojz Gradnik, Naša beseda

Ljudmila Bokal

milka.bokal@gmail.com

Za praznik slovenske kulture, osmi februar, ki se naslanja na pesnika Franceta Prešerna in njegove pesmi, bomo glede na literarni naslov rubrike zajemali iz bogate zakladnice slovenskega pesništva. Če smo v pretekli številki nagovarjali najmlajše, pa je tokrat beseda namenjena odraslim. Vsebina bo segala celo v vsakdanje okoliščine, zadevajoče vsakega posameznika. Spomnili se bomo pesnika Alojza Gradnika.

Rojen je bil v Medani v Goriških brdih pred 140 leti (1882–1967). Ta rob slovenskega ozemlja ga je v življenju močno zaznamoval. Oče je bil Slovenec, čevljar z nekaj zemlje, mati Furlanka. Po poklicu je bil sodnik. V besedni umetnosti je med drugim znan po tem, da je pesmi pisal tudi v ženski slovnični osebi. Njegove pesmi niso preproste, večkrat jih je treba prebrati, da se bralcu razkrije njihov smisel.

Praznično domoljubno razpoloženje za kulturni dan naj zaveje iz pesmi z naslovom Naša beseda, ki ima kar nekaj pronicljivih navezav na čebelarjenje. Začetek je nekoliko nenavaden, saj se začne z retoričnim vprašanjem, ki se posredno ozira na naravo: *Od kod privrel si sok besede naše?* Opazno je, da je poudarek na besedi *sok*, ki je kar pogosta v čebelarški literaturi; rastlinski sokovi se pretakajo tudi po medovitih rastlinah. Vprašanje je obenem nagovor. Ta pa zmeraj vzpostavi neposreden stik, željo po čuteči bližini. Odgovor o razširjenosti zajame celoten slovenski svet, pesnik omenja Kras (*kraške hraste*), Triglav (*triglavske trave*), reke Savo, Sočo, Dravo, *panonsko pašo*: *Iz kraških hrastov, iz triglavske trave? Iz strug globokih Save, Soče, Drave? Si med vekov, nabran s panonske paše?* Globoka je primerjava, vzeta tako rekoč iz čebelarjevih ust, da je beseda »med, nabran s paše«, ki vključuje še Prekmurje. Največji pomen slovenski besedi pa je izražen z izrazi *kri*, *mleko*, *med*: *O kri, o mleko, naših mater med!* Ni naključje, da je ob njih omenjena še mati, saj se rodni jezik imenuje materni jezik in ne po otrokovem spočetniku. Kdo neki pač prvi govori novemu članu človeške družine!? Naša beseda pa dobi največji, tako rekoč sakralen, sveti pomen v zadnji kitici, ko je označena z enim od krščanskih zakramentov – s »*svetim obhajilom*«.

Iz cveta si me izpremenil v plod.

Foto: Franc Šivic

Odveč je poudarjati, da gre pri tem za slovensko besedo, za našo slovenščino v vsej svoji raznolikosti. Ni naključje, da ji je tak slavospev posvetil prav pesnik ob meji in da se nanaša na čas, ko je bil velik del slovenskega ozemlja po rapalski pogodbi, sklenjeni leta 1920, odrezan od matične Slovenije. Slovenci, ki so živeli na Goriškem, delu Notranjske, v Trstu, Istri in na Primorskem, so kmalu občutili raznarodovalni pritisk. Iz takih razmer je po vsej verjetnosti nastala omenjena Gradnikova pesem. Primorska je bila vrnjena takratni Jugoslaviji 15. septembra 1947 s pariško mirovno pogodbo. V spomin na težke čase naše Primorske praznujemo 15. septembra državni praznik, a to ni dela prosti dan.

A Alojz Gradnik je navezave na čebele upesnil še v drugih pesmih. Naslov *V zoreči jeseni* že sam po sebi pove, da bo orisan motiv plodov. Začne se zelo preprosto: »*Iz cveta si me izpremenil v plod.*« Ta počasi dozoreva. Pomembno je jedro plodu, bistvo, to najprej dozori. Tako pravi: »*A le sredina moja je že zrela, ne išče me še ptica in čebela /.../*«. Koga pesnik nagovarja, se razkrije v naslednji pesmi iz iste skupine, ko se poistoveti s sočnim plodom, padlim na tla: »*O Bog, ko padem, naj odpadem zrel, naj me tvoj dih pred žetvijo ne sname, naj ne bom gnil in trpek /.../*«. Plodovi so sočni, ko so »*medeni*« in dozori na »*tvojih vrtovih*«.

V takem besednem okolju ni težko ugotavljati, kaj pomenijo plodovi. To je izpolnjeno človeško življenje, življenje, ki se je razdajalo in ni živelo zaman. ■

Vira:

Stanonik, M. (2018): *Čebela na cvetu in v svetu*. Slovenska matica, 2018, str. 147.

Živi Orfej, velika antologija slovenske poezije. Izbrali in uredili Jože Kastelic idr. Cankarjeva založba, 1970, 572–574.